

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Lelkészminősítési javaslat. Csiky Lajos. — Uj hang a lelkészminősítés kérdésében. Egy rendes lelkész. — A krassóvidéki ev. ref. lelkészi értekezlet indítványa. Soltész János. — Tárcza. „A Nagy-Várad Refta Ekklesiában lett közönséges Végezések.“ Dombi Lajos. — Iskolaügy. Részletek Dr. Öreg János „A francia középoktatás és tanárképzésről“ cz. munkájából. — Közügyein. A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye nyári közgyűlése. Papp József. — A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. — a—s. — Az alsó-szabolcs-hajdúvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Zs. S. — Megjegyzések a „Két ultramontán nyilatkozat“ című cikkre. Sipos Imre. — Irodalom. — Különfélék. Szerk. posta.

Lelkészminősítési javaslat.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Bátor vagyok a lelkészminősítés ügyében egy javaslatot intézni a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűléshez. Teszem ezt annak tudatában, hogy egy, e végre kinevezett esperes urakból álló bizottság szintén beterjeszté e közgyűléshez a maga munkálatát. Teszem ezt azért, mert úgy vélem, hogy nekem, a lelkésztanárnak szintén van jogom ez ügyben felszólalni s nézetemet nyilvánítani egy olyan tárgyban, melynek kedvező és mindenek kielégítő megoldásától a jövő lelkészi generációk megelégedése, tehát Sionunk létezésének, virágzásának egyik feltétele függ. Véghetetlenül sajnálnám, s minden erkölcsi erőmmel tiltakozom is ellene, hogy valaki e tiszteletteljes beadványomat bármi másnak vegye, mint az ügy iránti meleg érdeklődésem s a részben vezetésem alatt is állott ifjabb lelkészi generáció érdekei iránti igaz rokonszenvem jelének.

Ama munkálat, melyet a kiküldött nagytiszteletű esperes urak e közgyűlés asztalára helyeztek, nyilvánosan közölve volt a „Debreczeni Protestáns Lap“ hasábjain s ugyanott élénk megbeszélés tárgyát képezte az, a legkü-

lönbözőbb szempontokból tétetvén ellene igen sok figyelemre méltó kifogás. Ugyanezen lap folyó évi 31. és 32-ik számában a lelkészminősítési szabályzat kérdésében „Körösmenti“ aláírással egy más munkálat jelent meg, mely szerintem méltányosabban oldja meg a szóban forgó igen fontos ügyet. Én, több eltéréssel ugyan, ezen munkálatot veszem föl alázatos beadványom alapjául s mély tisztelettel kérem ennek figyelembe vételét, mint a melyben kiterjeszkedem *úgy a segéd-, mint a rendes lelkészek minősítésének, valamint az általános osztályzatnak kérdéseire és arra, hogy miképen vélném én ezt az ügyet egész magyar evangéliomilag reformált egyházunkra nézve egyöntetűvé tétetni.* A mennyiben egyes részletekre nézve nem óhajtok konkrét javaslatokat adni, mindenesetre fölhívom azokra nézve is a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés szíves figyelmét.

I. A mi először is a lelkészjelölési szabályzat minősítési oldalát illeti, az említett munkálat alapján javaslom a fokok szerinti osztályozás megállapítását ilyenformán:

1. Első osztályú lelkészi állomásra kijelölhetők azok, kiknek képesítése a hetedik fokot eléri, vagy meghaladja.

2. Második osztályú lelkészi állomásra kijelölhetők azok, kiknek képesítése az ötödik fokot eléri, vagy meghaladja.

3. Harmadik osztályú lelkészi állomásra kijelölhetők, kiknek képesítése a harmadik fokot eléri, vagy meghaladja.

4. Negyedik osztályú lelkészi állomásra kijelölhetők azok, kiknek képesítése az első fokot áll, vagy azt meghaladja.

Ez osztályzat megállapításánál:

a) A segédlelkészi szolgálat minden egyes éve 1 fokot, a rendes lelkészi szolgálat és a theologiai tanárság egy-egy éve 2 fokot képez.

b) Teljes felelősség melletti helyettes vagy idő-özi lelkésznek szolgálati ideje két éven belől segédlelkészi szolgálatnak, két éven túl rendes lelkészi szolgálatnak veendő.

c) Elsőrendű (előbb kitünő, az újabb rendszer szerint jeles) lelkészképesítő bizonyítvány a képesítést két fokkal, — másodrendű (előbb jeles, újabban jó) lelkészképesítő bizonyítvány a képesítést egy fokkal emeli. Harmadrendű (elegendő, kielégítő) bizonyítvány a fokozatot nem emeli.

d) A külföldi egyetemek hallgatása, ha az rendszeresen kiállított okmányokkal van igazolva, a képesítést évenként két fokkal emeli.

e) A tanítói oklevél a képesítést egy fokkal emeli. Megjegyzés: Egy évig terjedő segédlelkészi szolgálatot minden pályázó tartozik igazolni.

A főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés böles belátására bizom annak megállapítását, hogy a lelkészképesítési vizsgákat letett gymnasiumi tanárok, vallástanárok, tanítók képesítése, a mennyiben ugyan ők esperesi felhatalmazás alapján valamely rendes lelkészi állomás mellett lelkészi szolgálatokat teljesítenek, évenként egy, vagy fél fokkal emelje-é minősítésöket.

Az utóbbi években működött főiskolai köztanítóknak megengedvén a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés, hogy valamelyik rendes lelkészi állomás mellett, péld. itt Debreczenben, mint segédlelkészek bejegyeztethessék magukat és ezen idő szolgálati idejükbe beszámíttathassék: az átmeneti időszakra méltányosnak találnám, ha a korábban főiskolánkban működött köztanítókra is kimondatnék, hogy egy-egy szolgálati évök fél-fél fokkal emelje minősítésöket. Annyival inkább méltányos volna ez, mert ők a régi rendszer szerint nem tehettek tanítóképesítési vizsgát, a mely pedig javaslatom szerint egy fokkal emeli a képesítést. Ők is predikáltak annak idején a debreczeni katedrákban s így körülbelől épen azt a szolgálatot teljesítették, a mit a mostani kibocsátott köztanítók végeznek. Ők is tettek volna segédlelkészi vizsgát, ha nekik is meg lett volna az engedve, és őket én egy évi szolgálatuk után csak fél fokkal javasolom fentebb kvalifikáltatni, míg a legújabb generáció tagjai javaslatom szerint egy fokkal kvalifikáltatnak fentebb.

A fentebb jelzett fokozat megállapítása azon előnnyel járna nézetem szerint, hogy a mellett minden nehézség nélkül bizton megállapítható volna minden pályázóra nézve, hogy mely osztályú egyházba illetékes pályázni; továbbá különbséget tenne az a jelesül (kitünőleg), jól (jelesül) és a kielégítőleg (elegendőleg) vizsgázottak között, — a mi az eddigi lelkészminősítési szabályzatban, munkálatokban, a közbenső osztályzatot nyertek határozott és világos kárára eddig nem volt kellőleg keresztülvive, holott bizonyos dolog az, hogy a jól vizsgázottak más figyelmet

érdemelnek, mint azok, a kik kielégítőleg tették le lelkészképességi vizsgáikat, s mert megtörtént már, hogy olyanok, kik a jeles mellett néhány jó osztályzatukkal nem minősíthettek jeleseknek, épen úgy bíráltattak el, mint a kiknek mindenből kielégítő osztályzatuk volt.

II. Épen ez vezet már át azon alázatos javaslatom előterjesztésére, méltóztassék a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlésnek szabályrendeletileg kimondani, hogy mindazoknak, kik a folyó iskolai évvel beállandó új rendszer előtt tették vagy teszik le lelkészi vizsgáikat s kiknek két lelkészi bizonyítványaikban nem ugyanazok az osztályjegyzékek, általános osztályzat adandó, talán olyanformán, hogy a kiknek a két bizonyítvány 15 tantárgya közül 10-ből kitünő (jeles), 5-ből jeles (jó) osztályzata van, az tekintessék a lelkészjelölő bizottságok által kitünőnek (jelesnek), s ugyanezen eljárás alkalmaztassék a jelesekre (jókra) nézve is, a mennyiben ezeknek bizonyítványaiban 10 jeles (jó) mellett 5 elegendő (kielégítő) találtatnék. Egyetlen elegendővel (kielégítővel) azonban már senkisémm lenne minősíthető kitünőnek (jelesnek).

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés! Egyházi lapjainkban folyton hangzik segédlelkészeink panasza az általános osztályzat hiányának ügyében. Akárhány olyan segédlelkészünk van, a ki egyik vizsgáját kitünőleg (jelesül) tette le, s mint ilyen köröztetett az egyházkerületi jegyzőkönyvben, míg a másik vizsgája nem sikerült neki ilyen jól, a mennyiben néhány tantárgyból egygyel alsóbb fokú osztályjegyzéket kapott. Az egyházkerületbeli lelkészjelölő bizottságok már különböző szempontból ítélik el az ilyen vegyes bizonyítványokat; megtörtént ugyanis már, hogy egy ifjú segédlelkész egyik egyházmegyében kitünőnek (jelesnek), a másikban jelesnek (jónak) kvalifikáltatott ugyanazon két bizonyítványával. És ez egészen természetes, mindkét részről egészen jogszerű dolog volt, ha megengedjük, és pedig meg kell engednünk azt, hogy pozitív szabályrendelet hiányában mindenik lelkészjelölő bizottság saját legjobb belátása szerint járhat el. Az bizonyos, hogy a ki nem mindkét lelkészi vizsgájáról köröztetett kitünőnek (jelesnek), annak kitünően (jelesül) képesítettséget egészen elfogadhatólag kétségbe lehetett vonni bármelyik lelkészjelölő bizottságnak is. A főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés már egy egyszerű rendeletével segíthet ezen a bizonytalan állapoton, és sok kellemetlenségnek elejét veheti az által, ha a fentebbiek alapján biztos útmutatást ad segédlelkészeinknek arra, hogy esetlegesen vegyes, de javaslatom szerint általános osztályzatot nyerendő bizonyítványaikkal ki hova, milyen osztályú lelkészi állomásra illetékes pályázni.

III. Fölkérem a főtiszteletű Egyházkerület becses figyelmét annak megállapítására, — konkrét példa alap-

ján emlitem ezt föl, — hogy vajjon a rendes lelkészi szolgálatból pályázóknak szükséges-e lelkészsképesítő bizonyítványokat esperesileg igazolt szolgálati bizonyítványaikhoz csatolni? Részemről fölöslegesnek tartom azt. Nem látná-e továbbá czélszerűnek a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés egyszerűleg kimondani azt, hogy a lelkészsképesítési bizonyítványok minőségére tekintet nélkül, négy rendes lelkészi szolgálatban töltött esztendő első osztályú lelkészi állomásra kvalifikál?! Ez különben is természetesen következik fentebb adott osztályozási javaslatomból.

IV. Midőn immár egységessé lett magyar református egyházunk, s midőn minden erőnkkel oda kell törekednünk, hogy ezen egység minden lényeges dologban kifejezésre is jusson, alázatos tisztelettel kérem föl a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés szíves figyelmét arra is, hogy talán czélszerű volna ez ügyet, — a magunk egyházkerületére nézve igenis már ezen alkalommal megtevéen a javasolt új intézkedéseket, — a főtiszteletű s méltóságos Konventhez azon kérelemmel áttenni, hogy valamely, mind az 5 egyházkerület érdeklődő férfiaból kinevezett bizottság által, lehető egyöntetűség megállapítása céljából, tegye ezt tanulmánya tárgyává.

Alázattal kérem a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlést, méltóztassék e javaslatomat már ezen gyűlésen nem csak tárgyalás alá venni, de egyszersmind végleg el is intézni.

Munkálatom, azt hiszem, eléggé könnyen áttekinthető, s mert egyházi lapunkban közzé tettem, könnyen hozzá is férhető. Sokat foglalkoztam ez ügygyel, s így tudom, mily óhajtvá várják ennek végleges elintézését főként segédlelkészeink. S meg vagyok győződve, hogy javaslatomat örömmel üdvözlendik azon rendes lelkészeink is, kik még ifjabb korukban az általok betöltött lelkészi állomásonál magasabb osztályú más lelkészi állomásra óhajtanak pályázni.

Javaslatomat, illetőleg kérdéseimet ismételen ajánlva a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés szíves figyelmébe, mély tisztelettel vagyok

Debreczen, 1888. szeptember 15.

alázatos szolgálója
Csiky Lajos,
hittanár.

Uj hang a lelkészminősítés kérdésében.

Az a temérdek felszólamlás, mely e kérdésben úgy a rendes, mint a segédlelkészek részéről elhangzott, nemcsak e tárgy közérdekű voltát mutatja, hanem azt is, hogy mióta az ide vonatkozó zsinati törvény életbe lépett, nagyon sok jogos és igaz érdek lett kielégítetlen, sőt határozottan megsértve az alkalmazás által; — mutatja az emberi magasra törő lélek erőtlenségét, igazolja az énekverset: „minél feljebb repülök,

annál jobban szédülök.“ Minél inkább törekszik az ember a sorsintéző Isten jogkörébe avatkozni, — az embereknek keresett, de nem mindig eltalált, sőt igen gyakran félreismert érdeméhez képest akarván az életsorsot osztogatni, — annál nagyobbat téved, annál többször s annál nagyobbakban csetlik-botlik. És míg a feltétlen szabad választásnál a méltatlanul mellőzöttek, — Istentől intézettnek tekintvén sorsukat, — abban — ha nehezen is — megnyugosznak, a jelölésnél a kellő kvalifikációval bíró, de nem jelölt egyén ismervén az embereket, a kik őt a jelöltségből kizárták, s azokat magához hasonló gyarló embereknek tartván, nem tud megnyugodni sorsában, főként ha jelöltetés esetén a megválasztatás iránt is lehetett reménye. Innen kész a felszólalás, és sokszor a méltatlan mellőztetés miatt a keserű feljajdulás.

Ime meghozatott a törvény, mely a 186. §-ban néhány rövid szóval igen helyesen kimondja az általános elvet, hogy „a rendes lelkészeknek pályájukon szerzett érdemeik, az egyházak gondozásában elért kitűnő siker és húzamosabb időn át híven teljesített szolgálata méltánylásban részesüljenek.“ — Míg a segédlelkészekre vonatkozólag azt mondja, „hogy azoknak tudományos képzettsége, szolgálati idejük, mint ez alatt tanúsított buzgalmuk kellő figyelembe véssék.“

Egyiket, mint másikat azon szomorú tapasztalat hozta létre, hogy a feltétlen szabad választás mellett sok üres fejű, de szerencsés összeköttetésekkel bíró ifjak a legfényesebb parochiákat nyerték el, míg mások valódi tudomány birtokában, apostoli buzgósággal telve s a Krisztus ügyeért lankadatlanul működve is ott veszték a nyomorban, hova őket összeköttetés híján a sors veszélye dobta először; sőt voltak, kik káplánfővel megöszülhettek, bár a legjobb sorsra lettek volna is érdemesek. Hogy tehát ez ne így legyen, hogy amaz első előtt lezárassék a sorompó, az utóbbiaknak pedig tér nyitassék a pályafutásra: e célra a törvény a legbölcsebben szabja meg az irányt, a mennyiben azt az emberi értelem emberi nyelven meghatározhatja. De a mi így általánosságban lehetőleg sikerült, az épen nem mondható el a törvény alkalmazására hozott egyházkerületi részletes szabályzatról, sőt ez azzal merőben ellenkezik.

Avagy ki olvashatna ki a hívatolt 186. §-ból képesítési kálkulusokat, sőt ki merné állítani is, hogy annak szellemével megegyez a kálkulusok szerint való mérlegelés és minősítés? vagy ki mondhatná, hogy az élet és kálkulus egy, hogy a pap érteke az iskolai osztály-jegytől, nem pedig egy egész élet buzgó tevékenységétől és szorgalmas munkásságától függ? Midőn tehát az 1883. évi egyházkerületi minősítési szabályzat a rendes lelkészeket épen úgy, mint a káplánokat a kálkulusok szerint osztályozza, s amazokat ezekkel jobbra egy kalap alá veszi: ellenkezik a törvénytől, a melyhez pedig simulni, a melyet alkalmaznia kellett volna. Igenis, a káplánokra nézve, a kik még gyakorlati munkásságot a lelkipásztorkodás terén nem is mutathatnak, nem lehet más zsinórmérték a köztök tagadhatlanul létező különbség megítélésénél, mint a képesítési vizsgán nyert osztály-jegy. De ezek a kápláni kálkulusok a rendes lelkészek szolgálati bizonyítványaival szembe nem állíthatók, mert az iskolai szorgalomnak a kálkulusokban nyilvánuló borostyán-koszorúja más, és a gyakorlati élet-munkásság áldásban nyilvánuló gyümölcse ismét más valami; amaz elhervad, ha levelei folytonos szorgalom és önművelés által az ismereteknek szakadatlanul folyó s újabban fel-feltűnő forrásai-

ból fel nem frissítetnek s újakkal fel nem váltatnak, ennek áldásai pedig kihatnak a következő nemzedékre is. Tehát a káplánokat a képességi vizsgák eredménye szerint kell osztályozni, de a rendes lelkészeket maga az élet, a tevékenység, a munkásság osztályozza, ezt kell tehát mérlegelni s az esperesi bizonylatban a minősítést ennek alapján megállapítani.

Megengedem, hogy az 1883. év óta érvényben volt szabályzat mellett is a jelölő bizottságok lelkiösmeretessége, körültekintő bölcsesége, a törvény szelleme iránti tisztelete méltányolhatta s több esetben méltányolta is a rendes lelkészeknek pályájukon szerzett érdemeiket, az egyházak gondozásában elért kitűnő sikert stb., — de bizony sok esetben nem méltányolta, sőt mellőzte gyakran az igaz érdemet; — jelöltek pusztán a kálkulusok alapján, mikor az ifjú káplánok szép osztályjegyeiért — a kik pedig a gyakorlati lelkipásztorkodást csak hírből ismerték — elmellőztettek az Ur szőlőjének régi buzgó munkásai; vagy úgy tettek, mint a laikus közönség szokott tenni, a pályázókat eddig elfoglalt parochiájuk előkelősége szerint mérlegelték s a kik addig is gazdag ekklezsiában szolgáltak, jelölték még fényesebb egyházba. Ezekkel szemben mellőztettek, a kik addig szegény egyházakban a nyomorral küzdve is híven szolgálták Krisztus ügyét, regenerálták, úgyszólván, egyházukat s általában a lelkipásztori munkásságnak legszebb sikereit mutathatták fel. Megtörtént az is, hogy egy egyházmegyei jelölő bizottság saját egyházmegyéje egyik jegyzőjét egy II-od osztályú egyházba nem jelölte azért, mert a lelkész-képességi bizonyítványok hiányában pályakérvénye nem tekintetett felszereltnek. No már kérem, ennél nagyobb gyarlóságot jelölő bizottság nem árult el. Ha a törvény világosan rendelné, hogy a pályakérvények miként szereztesse fel, az még akkor sem volna alkalmazható azon pályázóra, ki a törvény hozatala előtt több évvel vizsgázott, sőt már a rendes lelkészi pályán működött, mert a törvénynek visszaható ereje nem lehet. De a törvény, mint fentebb láttuk, ilyen nem rendel, sőt annak szelleme az ilyen eljárással homlokegyenesen ellenkezik. Sőt — hogy a különben elég világos törvényt az illetőknek figyelmébe hozzuk — azt monja a 191. §., hogy: „ha valamelyik egyházban a lelkészi hivatal üresedésbe jő, az esperes felhívja az illető egyházmegyében levő lelkészi kart, hogy azok, kik az üresedésben levő egyház lelkészi állomásának elnyerésére minősítve vannak, s azt elnyerni óhajtják, nála záros határidő alatt jelentkezzenek.“

Ez a törvény elégnék tartja, ha a rendes lelkész egyszerűen bejelenti az esperesnél, hogy a meghirdetett állomást elnyerni óhajtja. És ez igen helyesen van így, mert az egyházmegyei jelölő bizottság és különösen az esperes ismerheti és ismerni tartozik saját egyházmegyéje minden papját, és pedig úgy az egyházigazgatás és a lelkipásztori gond gyakorlása, mint szónoki képzettsége tekintetéből, — ezeknek helyes ismerete alapján adhatván csupán az esperes jó lélekkel a pályázóknak szolgálati (minősítő) bizonyítványt.

Miként lehet e törvénynek úgy szelleméből, mint betűiből minden fajtájú felszerelésekkel ellátott instanciát kiokoskodni, azt az illető jelölő bizottság bölcsesége tudhatja, — az én szerény értelmem felfogni nem bírja. Nem foghatom fel annyival inkább, mert a törvény alkalmazására hozott, fentebb hivatolt egyházkerületi szabályzat III-ik szakaszának, a minősítés alkalmazására vonatkozó általános szabályoknak 2-ik pontja szerint „a rendes lelkészek pályázati kérvényük mellé (csak) illető esperesüktől nyert erkölcsi és szolgálati bizonyít-

vány kívántatik.“ Hogy mégis egy ilyen bizonyítvány-melleklettel beadott kérvény felszeretlennek mondatott, az a törvény nem ismerését, vagy az emberi gyarlóságot mutatja.

Ezek után kevés szavam van azon új bizottsági szabálytervezethez, mely a legközelebbi egyházkerületi gyűlés egyik tárgyát képezi. Csak annyit jegyzek meg, hogy ez a legszerencsétlenebb és legigazságtalanabb alkotás mindazon javaslatok, vélemények és tervezetek között, melyek egyszer vagy más-szor e tárgyban felmerültek. Ez a tervezet ugyanis nem egyéb, mint a jelöléseknél eddig követett merőben téves és hibás eljárásoknak szentesítése, a mely minden pontjában s mindig a kálkulusok alapján egyenlő mértéket használván a rendes és segédlelkészek kvalifikálásánál, épen nem méltányolja a hosszas szolgálat, az egyházak gondozásában elért siker érdemét, sőt — a megválasztás esélyeit illetőleg — a rendes lelkészeket határozottan hátrányos helyzetbe juttatja a segédlelkészekkel szemben; és így illusoriussá teszi a célt, melyből a zsinati törvény 186. §-a hozatott, sőt ignorálja, megrontja s hatályon kívül helyezi magát a törvényt. De legfeltűnőbbé teszi ezen javaslat igazságtalan és hibás alapon nyugvó voltát a minősítés alkalmazására javasolt általános szabályzat 2-ik pontja, mely — eltérőleg az 1883. évi szabályzat megfelelő pontjától — itt is egy kalap alá veszi a rendes és segédlelkészeket s általánosságban kimondja, hogy: „a lelkészi állomásra pályázók lelkész-képességi bizonyítványaik mellé erkölcsi és szolgálati bizonyítványt tartoznak csatolni stb.“ Quo jure? — kérdeni bátorodom a törvény előtt vizsgázottak nevében.

Ez a javaslat — röviden szólva — nem méltó ugyan arra, hogy tanácskozás tárgyát képezze, de a mennyiben mégis ez leendő alapja a legközelebbi egyházkerületi gyűlésen megállapítandó minősítési szabályzatnak: azon rendes lelkészek érdekében, kik előbb haladhatásukat akarják, a következő pontok figyelembe vételét kérem:

1. Mondassék ki az alkotandó szabályzatban, hogy rendes lelkészekről a pályázásnál csak erkölcsi és szolgálati bizonyítvány kívántatik, a melyben szolgálati éve és minősége kitüntetve legyen.

2. I-ső osztályú egyházakba, míg kellő minősítéssel bíró rendes lelkész pályázók vannak, segédlelkészek ne jelöltesse-nek, — adatván nekik mód és alkalom arra, hogy kisebb egyházakban kezdett önálló működés által szerezzenek magoknak gyakorlati képességet és érdemet a nagyobb s fényesebb egyházak kormányzására.

3. Azon rendes lelkészek, kik saját egyházuk vezetésén kívül az egyházi közélet terén is mint egyházmegyei tisztviselők, pl. tanácsbírák, jegyzők, pénztárnokok stb. működnek, a jelölésnél előnyben részesíttessenek.

4. A segédlelkészekre nézve teljesen méltányos és igazságos eljárásnak tartanám, ha kimondatnék, hogy:

- a) jelesül képesítettek a II-ik,
- b) a jól képesítettek a III-ik,
- c) az elegendően képesítettek a IV-ik osztályú egyházakba 2 évi gyakorlat után pályázhatnak és jelölthetnek.
- d) Minden osztályból az előbbi osztályra 1—1 újabb esztendei gyakorlat adja meg a képesítést.

A mi az általános osztályzat kérdését illeti, teljesen osztom t. Biber József és társainak nézetét.

Az itt elsorolt pontozatok érvényre emelésével látom elérhetőnek a célt, hogy sok méltatlanul mellőzött, szükség-

gel küzdő lelkész elvalahára jobb sorsra emeltessek s így hű munkásságának jutalmát már földi életében élvezhesse; míg a segédlelkészek előtt sincs elzárva a tér a fokozatos emelkedhetésre.

Egy rendes lelkész.

A krassóvidéki ev. ref. lelkészi értekezlet indítványa.

Alapítsunk a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben papi árvaházat!

Indokaink: Alig van a mai társadalomban oly mívelt testület, a mely egy vagy más irányban jótékony alapítványos intézetek által ne igyekeznék hatni az emberiség erkölcsi és értelmi megmentésére, anyagi erejéhez képest kisebb-nagyobb mértékben; s lehetne-e jótékonyabb intézetet képzelni is annál, a mely az elhagyott árvák ügyének felkarolása által a legnemesebb érzelem oltárára visz áldozatot? Van-e szívünkhöz, lelkünkhöz erősebben forrott kötelességérzet, mint a saját lelkészi testületünk árváiról való gondoskodás? Hány ifjú lelkész dől ki idő előtt a küzdők sorából, nem hagyva maga után semmi földi vagyont, csak bánatos özvegyet s nevetlen gyermekeket, kikről az isteni gondviselésen kívül csak a szegénységben osztályos lelkésztársak könyörülete, s e könyörületből alakított gyámintézetek gondoskodnak? Már ma látjuk, hány testület terjeszti ki áldásos gondozását árván maradt gyermekeire, s mint törekednek a jöltevő szívek áldozattal is fentartani azon intézeteket, melyekben a társadalomnak becsületes, hasznos, többször kimagasló jellemeket nevelnek és képeznek az árva gyermekekből. Nekünk lelkészeknek többszörös kötelességünk, hivatásunkból folyó feladatunk az árváinkról való gondoskodás. Nincs oly anyagi erőnk és tehetségünk, hogy minden árváinkat egyenlő mérvben és kiváló gondal segítsük embe-
reké lenni, — de míg gyámintézeteink alapjukhoz mért arányban mindnyájukat részesítik bizonyos segélyezésben: addig legalább kis részét azoknak egy alapítandó papi árvaházban neveltessük, gondoztassuk, kiválasztván különösen azokat, kiknek az árvaság legelhagyottabb sorsa jutott osztályrészül.

Tervezet: A tiszántúli egyházkerület egyházmegyéinek gyámintézeti vagyona jelenleg haladja a 400,000 forintot. Ebből a gyámintézetek 4%-ot adnának egyszermindenkorra egy központban levő egyház kebelében felállítandó árvaház építésére vagy vételére, — melyben egyelőre 20 árva, — 10 fiú, 10 leány neveltetnék 6—16 éves koráig, egy árvák atyja és anyja kettős közvetlen felügyelete alatt teljes ellátással, melyre évenként a fentebbi tőke 1%-ának megfelelő összeg lenne fordítandó. Idővel az anyagi erő nevekedésével, a felveendő árvák száma is emeltethetnék.

A főfelügyeletet gyakorolná a tiszántúli egyházkerület közgyűlése, ez alatt az árvaházi választmány egy gondnok elnökletével, s közvetlen egy árva-atyja s anyja.

Évi költségvetés lenne:

20 árva élelmezésére 150 frtjával	3000 frt
Ruházatra 50 frtjával	1000 „
Árva-atyja s anyja fizetése	1000 „
3 cselédtartásra	300 „
Fűtésre, főzésre fa	300 „
Világításra	100 „
Épület tisztasága fentartására	100 „
Előre nem látott kiadásokra	200 „
Összesen :	6000 frt

Beruházásra : árvaház vétele vagy építésére	14,000 frt
Az épület belső berendezésére és bútorzatra	2000 „
Összesen :	22,000 frt.

Minden egyházmegye jövő 1889-ik évi májusi egyházkerületi gyűlésre küldendő képviselőit megbízná és felhatalmazná, hogy ez ügyben tanácskozzanak a központban, s az ott megállapítandó alapszabályok szerint a szükséges intézkedéseket továbbra tegyék meg; felkérvén nt. Kiss Albert debreczeni lelkész urat arra, hogy a képviselők testületét annak idejében egybehívva, a tanácskozást vezesse, és közreműködésével e reánk lelkészekre nézve oly nagy horderejű és üdvös intézmény megalapításán fáradozni szíveskedjék.

Rövid vázlatban van a nagy fontosságú indítvány megtevése, de elégnék tartjuk ezt a kiindulásra. Az eszme felett gondolkodni, a kivitel módozatát megállapítani tőlünk függ, a fentartás költségeit gyámintézeteink megbírják, ha egyes özvegyek és árvák évi jutaléka vagy segélye valamivel apad is, de ugyancsak árváinknak adjuk, és így a kitűzött céltől nincs elvonva.

A szent ügy érdekében kérjük lelkésztársainkat, addig is míg az indítvány minden esperesi hivatalhoz megküldetnék, — ne ejtsük el a papi árvaház tervét, hanem tegyük azt lelkészi értekezleteinken, gyámintézeti gyűléseinken beható tanácskozás tárgyává, s közakarattal igyekezzünk mielőbbi felállítására.

A lelkészi kör megbízásából
Soltész János
értekezleti elnök.

T á r c z a.

„A Nagy-Váradi Refta Ekklesiában lett közönséges Végezések.“

„A. 1784 d. 29 Febr. Mivel sokan, még a kik értelme-
sebbek láttattak is, az Úr Vatsorájáról ugy gondolkodtak mint a Pápasták Utolsó Kenetéről, hogy ezt a Betegnek minden hozzá való készülés nélkül, éjjel-nappal, minden idő halasztás nélkül fel kell adni: mert e nélkül elkárhozik a haladkló: tehát minekutánna az erről való Hitünk elő beszélte-
tett: végeztetett, hogy az Úr Vatsorája a Betegek ha kívánják, akkor adassék, mikor az egész Gyülekezet él vele, vagy a Templomban ha jöhetnek; vagy a Háznál mások is Communicálván; vagy pg ha tsak ugyan kívánja a beteg, egyébkor is: de úgy, hogy előre való h iradás után a Predikátor készítsse, és legalább öten s hatan Communicálók jelen legyenek, mert másként Communio nem lenne. Ceter. hijjában Függeszt. fel idvességét valaki, a ki soha az Istent nem is félte, ezzel való külső éléstől: mert ez senkit magában nem idvezít: sőt a ki méltatlanul eszik, kárhozatot eszik és iszik stb. I Cor. XI 29.“

„Die 7-a Marty végeztetett, hogy a tehetősebbek között, a ki az Úr Vatsorájához kenyeret ad, ugyan az Bort is adjon. Minthogy pedig, már is bizonyos jelekből méltán lehet attól félni, hogy a mostani buzgóság tüze ezen Ekkliában megaluszik: tehát ha senki Kenyeret és Bort nem adna, a Curátorok az Ekkla pénzből szerezzenek. Az adásban pedig az legyen az első, a ki először ígéri önnön magát az adásra.“

„A. 1784. d. 22 Marty. végeztetett, hogy mivel igen sokak ezen Ekkliában a veszekedők, Feleségeikkel s másokkal

roszszul élők, kik a Pápista Papok s Városi Birák előtt szüntelen perlekednek: tehát először a Prédikátornál jelentsék magokat, hogy az Consistorialis személyek előtt a Keresztyéni Békesség közöttök helyre állíttassék. Ezen végezés osztán azt szülte, hogy a sok Veszekedők, Káromkodók és egyéb zürzavar emberek lármás panaszának sem módja, sem vége nem volt."

"Die 4-a Apr. Minthogy unalmasan lehet tapasztalni, hogy a Sz. Keresztségről is Pápista vélekedéssel tellyesek a Reformatusok Fejeik: tehát végeztetett, hogy a Keresztelni való gyermek nem tsak Kereszt Anyja, hanem Kereszt Atya is megjelenjen, hogy a gyermek képében Fogadást tegyenek. A gyermeket pedig nem akár mikor, hanem kivált reggeli Könyörgés vagy Predikáziókor hozzák a Keresztségre, hogy az Isten Anya Sz. egyházába való bé avattatása többek könyörgések közt menjen véghez. A Pápista Kereszt Atyákk és Anyákk hívását pedig hadják — el, melly itten közönséges rossz, s veszedelmes következtetésű szokásban tartatik. Ismét, hogy a megkeresztelt gyermek bérásáért, ne a Kereszt Atya, hanem a maga Szüléi Fizessenek."

(Keresztesi József sajátkezű feljegyzéséből)

közli:

Dombi Lajos.

Észrevétel a fentebbiekhez:

Az úrvacsorának betegekhöz vitelét illetőleg ma is félérte a mult században hozott végzéshez hasonlító intézkedés! . . . Épen midőn ama végzést íram, félbe kellett hagynom, s egy 72 éves, valami egy félév óta folytonosan beteges férfihoz „úrvacsorát vittem“, mert „most már 5 nap óta nagyon rosszszul van“. Sőt még olyan is történt velem, hogy soha nem konfirmáltatott egyénhez is elvitették velem az úrvacsorát s csak midőn már ott valék, tünt ki, hogy ő e sákramentommal soha nem élt, nem élhetett, miután reá fel nem jogosított. Természetesen csak meg imádkoztattam azon haldokló beteget.

A kereszteleseknél ma sem volna felesleges, ha (a leheltségig mindenkor ev. ref. vallású) keresztapa és keresztanya jelen lennének. Mily szép ősi szokás Kémeren, hogy a templomban a keresztelese alkalmával nem csak a keresztszülők, hanem mindazon férfiak és nők, kik hivatalosak a „keresztelesebe“, (ottani tájnéven a „főkomák“ és „lógó komák“), körbe állanak az úrasztala körül mindaddig, míg a keresztelese végbe ment. A keresztelese kiszolgáltatása helye és idejére nézve szintén nem lenne rendén kívüli intézkedni. Lám 1784-ben több rend lehetett e tekintetben Nagy-Váradon, mint ma, midőn bármely perczben — mikor a bábáknak s keresztanyáknak tetszik — hozhatják s hozzák a kereszteleseket a papi házhoz. Pedig nem szabadna felednünk az apostoli intést: „Mindenek ékesen és jó renddel legyenek ti közöttetek!“

„Emlékezzünk régiokról“ ; intézkedjünk a jelenről; s eként biztos és helyes alapot szerezzünk a jövőnek!

Isten velünk!

Dombi Lajos.

Iskolaügy.

Részletek

Dr. Öreg János „A francia középoktatás és tanárképzésről“ cz. munkájából.

II.

A bentartósság kedveltségének okai.

Azon, hogy a bentartósság intézménye a francziáknál annyira divatos lett, nincs mit csodálkoznunk. Minden szüle azon igyekszik, hogy gyermekének minél szilárdabb nevelést adhasson. Minthogy erre még azon szüle is, a ki magánál tartatja gyermekét, képebbnek hiszi az oly egyéneket, a kik a neveléssel szak- és hivatásszerűleg foglalkoznak, nagyon természetes, ha a ki csak teheti, azon igyekszik, hogy gyermekét a neveléssel hivatásszerűleg foglalkozó tanárok vezetésére, gondviselésére bízza. Hiszen még nálunk is azok a szülék, a kik jobb módúak, a kik gyermekeikért nagyobb áldozat hozatalára képesek, legörömbestebb tanári családokhoz adják gyermekeiket: mennyivel inkább történhetik ez Franciaországban, a hol mintegy az állam vállal kezességet azoknak képességeért, a kik a bentartósság intézményét vezetik, mert hiszen mindazokat, a kik a bentartás körül foglalkoznak, egyenesen az állam nevezi ki a legalkalmasabbaknak bizonyult egyének közül. A bentartósság intézménye tehát már ezen szempontból is a felületesen gondolkodók előtt méltán úgy tűnhetik fel, mint az eszményi nevelés valóságos megtestesítője.

A korszellem is nagy befolyást gyakorol ez irányban. Az egyenlőség a mai kor ideálja, a melynek hatását még Lajos Fülöp király is érezte, a midőn fiait nevelés végett egyik nyilvános lyceumba adta. Hát a mai democraticus korszakban, melyik tehetős polgár ne törekednék arra, hogy gyermekét az előkelő társadalom sarjaival neveltesse, ha arra módja és tehetsége van. A lyceum már egyenesen az egyenlőség megtestesítésének színhelye, a hol nemcsak az előszabott egyenruha, hanem az egyenlő bánásmód is feltalálható. A polgár azon örvend, hogy gyermeke az előkelőbb ifjaktól jó modort sajátít el, velők az életre kiható barátságok kötésére alkalma nyílik, az előkelők viszont azt gondolják, hogy ha gyermekeik a társadalomban boldogulni akarnak, legjobb, ha minél előbb megszokják a nép fiaival való érintkezést, egyszóval mindegyik fél azt véli, hogy a másiktól a maga javára és előnyére szolgáló dolgokat sajátíthat el, illetéknép azután nem csoda, ha a lyceumok bentartós növendékeinek száma nem a hogy csökkenne, hanem folyton folyvást növekedik. Nemcsak Párisban, hanem a vidéken is akárhány oly intézet van, a melynek bentartós népessége megközelíti az ezeret.

Azt meg kell vallani, hogy ez intézetek mindazzal fényűzőleg fel vannak szerelve, a mi a növendékek szellemi előmenetelének, egészségének biztosítására megkívánatik. Mert, ha az intézetben létező, gazdagon felszerelt muzeumokról, könyvtárról, rajz-, vívó-termekről, laboratóriumokról nem is szólunk, mint a mi ily intézeteknél magától értetődik, de mindenesetre meglepő a háló, dolgozó, étkező helyiségek csinja, sőt mondhatni eleganciája, a látogató, a fürdő, a beteg-szobák pedig valóságos fényűzéssel vannak felszerelve. A lycee St.-Barbeban például a beteg-szobákban bársony pamlagokat, fénymá-

zas parkettet láttam s a betegek ápolására folyton néhány apácza tartózkodik az intézetben.

Sőt, hogy a bentartósság még a gyenge gyermekekre nézve is minél kellemesebbé s egészségesebbé tétessék, a legutóbbi időben majdnem minden párisi lyceum fióköntézetet nyitott a város környékén, a hol a szabad levegő mellett árnyas kert is áll a növendéksereg rendelkezésére, mert az ily intézetek rendesen terjedelmes park közepette építtetnek.

A bentartósság hátrányai.

De bármily magasztosnak látszassék is eszményi szempontból a bentartósság intézménye: mindazonáltal nevelési tekintetben sokkal nagyobb annak árny-, mint fényoldala. A bentartósságból hiányzik a családi nevelés melege, szelidítő hatása: de annál kirívóbb a kaszárnyszerű élet zordonsága. Magok a gondolkodó francziák elismerik, hogy az ő rendszeröknél sokkal jobb a németek eljárása, a hol a szüle, ha fiát idegenbe adni kénytelen, nem bentartásba, hanem saját családjá köréből más család, legörömeztobb a magáénak megfelelő társadalmi állapotú család kebelébe adja. Itt az idegent, a ki, meglehet, e családnak némi jobblétet biztosít, saját család-jok tagjának tekintik, s ha fiúk és leányok vannak, ezekkel úgy szolván testvériesül s nem jut rögtönösen előző helyzetétől mereven eltérő állapotba. Ily kis körben a felügyelet is könnyebb s a család tagjai, s a szívességéből befogadott közt igen gyakran az egész életre kiható barátság köttetik.

Mily rideg ezzel szemben a franczia bentartási rendszer. Ezer rakoncátlan növendéknek fékentartása nem tréfa. Nem csodálkozhatunk tehát, ha a bentartósság intézményénél nemcsak a házszabályok, de még a tanulmányi oldal is egyenesen a rendfentartás biztosítására irányul.

A bentartást vezető személyek. A provisor.

A bentartósság intézményének terhe teljesen a ház fejének, a provisornak vállain nyugszik. Ő vezeti a tanulmányi, igazgatási, fegyelmi és gazdasági ügyeket; mindennap meglátogatja a kórházat, az alvó termeket s a lyceum összes helyiségeit, minden reggel megvizsgálja az osztálynaplókat, értekezik a szüléssel, a gazdával, a felsőbb közigazgatási hatóságokkal, ezenfelül felelős a pénzügyekről s ellenőrzi a kiadásokat. Ily bokros teendő mellett roppantul elfoglalt ember a provisor, úgy hogy cseppet sem csodálkozhatunk rajta, ha nyolcz-, kilencszáz alattvalóját személyenként nem ismeri; a nagyobb részzel az egész év folyama alatt nem érintkezik, sőt valóságos esemény számba megy, a mikor valamelyik növendék a provisor elé idéztetik. A növendékekre gyakorolt személyes befolyásról, holott ennek van a nevelésben a legnagyobb értéke, tehát a provisornál szó sem lehet.

A cenzor.

A provisor alatt áll s a növendékekkel nála némileg közvetlenebb összeköttetésben van a cenzor, a kinek az a feladata, hogy a bentartósság magaviseletére, erkölcsseire, munkálkodására s előhaladására ügyeljen. E mellett azonban a bejárások jövetelét s távozását is szemügygyel kell kísérnie. Ő ügyel fel a növendékek étkezésénél, felkelésénél, lefekvésénél, játékainál és sétáinál. Végre az ő gondviselése alatt áll az étkezőhelyiség, a társalgó terem, a könyvtár s a tudományos gyűjtemények. Nem mondhatnók tehát, hogy a cenzor gond nélkül élné világát. Ily bokros teendői mellett a növendékekre

gyakorolt nevelői hatása azután legtöbbször csak abból áll, hogy a tanár vagy a tanulmányi felügyelő által kiszabott büntetéseket helybenhagyja, megfosztja kimenőjétől, vagy börtönbe zárhatja a hibázó növendékeket, kedvezményben részesíti, a ki arra érdemet szerzett. Mindezt néhány dorgáló vagy dicsérő szóval kíséri, de a minék, mivel csak nagy általánosságban tarthatja, nem igen van foganatja. Hát ha még azt a körülményt is hozzá vesszük, hogy a cenzornak többnyire alkalmá sincs arra, hogy személyes tapasztalatból vegyen tudomást a növendék helyes vagy helytelen magaviseletéről, hanem minderről csakis a tanulmányi felügyelő, vagy az az által vezetett napló útján értesül: akkor elképzelhetjük, hogy az ő buzdító s dorgáló szavaiból is nem valami nagy lelki épületet merít a növendék.

Közügyeink.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye nyári közgyűlése.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye ez évi nyári közgyűlését folyó évi augusztushó 28-án tartotta meg Huszton, az állami felső népiskola helyiségében, Csernák István esperes és Várady Gábor gondnok elnöklete alatt. — E gyűlés lényegesebb intézkedéseiről, a t. Szerkesztő ur becses engedelmével, a következőkben értesítem e lap olvasó közönségét.

Esperes buzgó, segedelemkérő fohásza után Várady Gábor gondnok, rövid beszéddel nyitotta meg a tanácskozást. Az általános figyelemmel kísért beszéd vázlata következő:

Elnöktársa nevében is üdvözlőlvén az egyházmegyei közgyűlést, a napirenden levő segélyezési kérvények tárgyalása alkalmából kívánja egyházmegyénk közsegei, lelkészei s tanítói anyagi erejének annyira való javulását, hogy az állami vagy domesztikából való segélyezésigénybevétele elenyészszék. Miután azonban ezen egyházmegye anyagi nehéz viszonyai mellett ez most inkább csak jámbor óhaj; kívánja, hogy az idővel öregbedő segélyforrásokból jusson egyházmegyénknek mielőbb annyi, hogy az eddig elaprózott segélyezést a gyökeres kisegítés válthassa fel. A jelen konkrét alkalomból kifolyólag pedig kívánja, hogy azok, kik most segélyezésben részesülnek, fogadják azt a keveset, a mi részökre nyujtatik, köszönettel; azok pedig, a kik ezúttal semmi segélyt nem kapnak, vigasztalódjanak a jövőben segélyezés reménye által. Ezek előadása után kérve Istent, hogy egyházmegyénk minden jó és nemes ügyét virágoztassa fel s a híveket lelki és anyagi javakkal árasztssa el, maga és esperes elnöktársa nevében, az egyházmegyei gyűlést, a jelenlévők, általános éljenzés kísérete mellett, megnyitottnak nyilvánítja.

Az elnöki megnyitó beszéd elhangzása után, ugyancsak Várady Gábor, gondnok azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszternek augusztus 22-én történt elhunytá által, nemzetünket és így protestáns egyházunkat is ért súlyos veszteség feletti mély fájdalmat egyaránt érzi az egyházmegyei gyűlés minden tagja. Ezen fájdalom hatása alatt, közhelyeslés mellett indítványozza, hogy ezen épen oly humánus, mint szabadelvű, fáradságtalan munkásságú államférfiú s úgy a közoktatás, mint általában a magyar nemzeti közmívelődés terén nagy horderejű alkotásai

által is rendkívüli érdemeket szerzett miniszter gyászos elhalálása alkalmából az egyházmegye legmélyebb részvéte jegyzőkönyvileg fejeztessék ki, egyszersmind pedig a boldogemlékű államférfiú családjához az egyházmegye nevében részvét-nyilatkozat intéztessék.

Ezek után a két egyházmegyei tanácsbírói s egy világi aljegyzői hivatalra beadott szavazatok felbontása végett, még a tavaszi közgyűlés alkalmával kiküldött bizottság adván jelentést a szavazatok eredményéről, a felvett s ez alkalommal is felolvasott jegyzőkönyvből kitűnik, hogy tanácsbíróvá egyházi részről: Biró Lajos, nagyszőlősi lelkész, világi részről: Fóris István, bökényi lakos és földbirtokos, világi aljegyzővé pedig dr. Tóth Jenő, megyei számvevő választatott meg. Ennek alapján nevezett férfiak a hivatalos esküt ünnepélyesen letévén, gondnoknak áldáskívánata és a közgyűlés lelkes éljenzései közt helyeiket azonnal elfoglalták.

Ez évi tavaszi közgyűlésünk jegyzőkönyvének 21-ik pontja szerint, egy bizottság neveztetett ki, hogy az egyházak segélyezése, a lelkési és tanítói díjlevelek rendezése tárgyában, a konvent által megindított kezdeményezés folytán, közgyűlésünk elé véleményes jelentést terjeszzen. E küldetésében nevezett bizottság eljárva, az általa összeszedett és egybeállított statisztikai adatok alapján, a helyi viszonyoknak híven ismertetése kapcsán, magyar nemzetiségi és felekezeti érdekeinknek szigorú szemmel-tartása mellett egy kimerítő, 15 lapra terjedő javaslatot nyújtott be. E javaslatban minden egyháznak anyagi erejét, minden lelkési és tanítói díjlevélnek az értékét tüzetesen ismerteti a bizottság. Minden egyes adott esetről megvan a saját véleménye, hogy az ismeretes konventi indítványokban foglalt módok közül melyiket kívánja alkalmazásba venni a segélyezés és díjlevelek rendezése tárgyában. Affiliatio és lelkésztanítás felállításával 5 lelkési és 8 tanítói állomás bezüntetését ajánlja az egyházmegyének. A javaslat György Endre tanácsbíró s a bizottság egyik tagjának szóbeli indokolásával elvileg egész terjedelmében elfogadott s kimondatott, hogy az írásba foglalandó indoklás kapcsán az egyházkerületi gyűlés közvetítésével a legközelebbi konventre terjesztetik fel. Kimondatott még az is, hogy a nagy körülményekkel szerkesztett javaslat egész terjedelmében kinyomatik s hozzászólás végett megküldetik az érdekelt egyházaknak. A bizottságnak terjedelmes, sok szellemi munkát igényelt javaslatáért, egyházmegyei gyűlésünk köszönetet szavaz.

A Gönczy Dániel lemondásával üresedésbe jött forgolányi lelkési állomásra Szekeres Sándor, ottani segédlelkész választatván meg, egyházmegyei gyűlésünk a választást, — a betérjesztett iratok alapján észrevétel nélkül helybenhagyja, illetve megerősíti.

A domesztikai kérvények elbírálása kerülén sorrendre, egyházmegyénk, ez alkalommal 1800 frtot kér az országos közalapról. Rendkívüli államsegély iránt 6 kérvény érkezvén be, belőle 4 segélyezésre ajánljatik.

Örömmel vétetik tudomásul a máramaros-szigeti egyház előljárási jelentése, hogy Visán az ottan élő ref. hívekből leányegyház alakult.

Olvastatott Biki Ferencz, közpénztárnok levele, melyben a közpénztárban levő hiányos kötvények megújítása s a közpénztárnok, nemkülönben a számvizsgáló bizottság jogait és kötelességeit szabályozó alapszabály készítése iránti intézkedésre hívja fel az egyházmegye figyelmét. A kérelem indokolt-

nak találtatván, a hiányos kötvények megújításával közpénztárnok, az alapszabály készítésével egy bizottság, a kétes követelések végleges rendezésével pedig Nagy József ügyész bízott meg.

Egy néhány, kevésbé jelentékeny, inkább csak egyes egyházakat érdeklő házi természetű ügy letárgyalása után Nagy Menyhért, tekeházi lelkész vett búcsút az egyházmegyétől. Említett lelkész úr, pár hónappal ezelőtt állásáról lemondván, elhatározását az esperesi hivatalnál is bejelentette. Mint fungens lelkész utólszor jelenvén meg egyházmegyei gyűlésünkön, könyes szavak közt vett búcsút kartársai, általában az egész egyházmegyétől. A búcsúzó lelkészhez Várady Gábor, gondnok intézett néhány szót, kivel együtt mi is szívesen kívánunk a nyugalomba vonult agg lelkésznek hátralevő napjaira csendes, békés, zavartalan életet.

Ezzel a gyűlés tárgyai ki lévén merítve, Várady Gábor, gondnok rövid beszédével a tanácskozás délután 1 órakor véget ért.

Halmi, 1888. szeptember 5.

Papp József.

A szatmári ev. ref. egyházm. őszi közgyűlése.

Egyházmegyénk augusztushó 30. és 31-én tartá őszi közgyűlést Sz.-Nemetiben. E gyűlés egyike volt őszi közgyűléseink legnépesebbjeinek. Tárgyai és határozatai közül kiemelendők tartom a következőket.

A közalapról ez idáig segélyezett egyházak köteleztettek, hogy nyolcz nap alatt számoljanak be, ha vajjon a kért célra fordították-e a kapott segélyt? — A „Széchényi társulattól” tanszerekben nyerendő segély céljából felülvizsgálandónak mondatott az egyházak amaz esperesi fölhívásra nyert válasza, melyben tanszer-szükségeit sorolják el, hogy aztán illetékes helyen a segély mielőbbi kieszközlése végett zörgetni lehessen. — Szabó Endre szerencsétlen pályafutású tisztársunk halálával Ura megüresedvén: hogy ez egyház végfölbomlás elé ne jusson, a konventi missiói bizottság figyelmébe különösen ajánlatni határozatott; addig is pedig, míg a remélt támogatást megnyerhetné, Cs.-Ujfaluval kötetik egybe.

Az egyházmegyékhez véleményadás végett áttett fontos tárgyakra nézve meghallgatá közgyűlésünk a kiküldött bizottságok javaslatait. Ezeknek alapján a közalapról kölcsönzésre nézve elfogadá egyházmegyénk a konventi tervezetet, a bizottságnak ide vonatkozólag tett praktikus javításaival. A közalapi segélyezés mikéntjére nézve kimondatott, hogy egyházmegyénk a Szász Domokos-féle tervezetnek a Fejes-féle módosítvánnyal leendő kombinálása mellett óhajtja azt keresztülvitetni. Dékányság föllállítását, úgy a mint kontempláltatott, viszonyaink között nem látja szükségesnek egyházmegyénk. Az egyetemes gyámintézetre vonatkozólag szinte magáévá tette közgyűlésünk ama bizottsági véleményt, hogy az országos nyug- és gyámintézet együttes terelése végkép ejtessék el; egyetemes gyámintézet igenis alkottassék; de úgy, hogy a befolyandó pénzalapok, a lelkészek számarányának megfelelően szétosztatván, az egyházmegyei gyámintézetek által kezeltessenek, a konvent kebelében alakítandó „igazgató-tanács” főfelügyelete mellett. Egyebekben legfontosabb eltérésül a konventi tervezettől azt javalja, hogy a segélyezések ne a szolgálati évekre való tekintettel, hanem egyenlően nyujtassanak a gyámjogosultak-

által is rendkívüli érdemeket szerzett miniszter gyászos elhalálozása alkalmából az egyházmegye legmélyebb részvéte jegyzőkönyvileg fejeztessék ki, egyszersmind pedig a boldogemlékű államférfi családjához az egyházmegye nevében részvét-nyilatkozat intéztessék.

Ezek után a két egyházmegyei tanácsbírói s egy világi aljegyzői hivatalra beadott szavazatok felbontása végett, még a tavaszi közgyűlés alkalmával kiküldött bizottság adván jelentést a szavazatok eredményéről, a felvett s ez alkalommal is felolvasott jegyzőkönyvből kitűnik, hogy tanácsbíróvá egyházi részről: Biró Lajos, nagyszőlősi lelkész, világi részről: Fóris István, bökényi lakos és földbirtokos, világi aljegyzővé pedig dr. Tóth Jenő, megyei számvevő választott meg. Ennek alapján nevezett férfiak a hivatalos esküt ünnepélyesen letévén, gondnoknak áldáskívánata és a közgyűlés lelkes eljenzései közt helyeiket azonnal elfoglalták.

Ez évi tavaszi közgyűlésünk jegyzőkönyvének 21-ik pontja szerint, egy bizottság neveztetett ki, hogy az egyházak segélyezése, a lelkési és tanítói díjlevelek rendezése tárgyában, a konvent által megindított kezdeményezés folytán, közgyűlésünk elé véleményes jelentést terjeszsen. E küldetésében nevezett bizottság eljárván, az általa összeszedett és egybeállított statisztikai adatok alapján, a helyi viszonyoknak híven ismertetése kapcsán, magyar nemzetiségi és felekezeti érdekeinknek szigorú szemmel-tartása mellett egy kimerítő, 15 lapra terjedő javaslatot nyújtott be. E javaslatban minden egyháznak anyagi erejét, minden lelkési és tanítói díjlevélnek az értékét tüzetesen ismerteti a bizottság. Minden egyes adott esetről megvan a saját véleménye, hogy az ismeretes konventi indítványokban foglalt módok közül melyiket kívánja alkalmazásba venni a segélyezés és díjlevelek rendezése tárgyában. Affiliatio és lelkésztanítás felállításával 5 lelkési és 8 tanítói állomás beszüntetését ajánlja az egyházmegyének. A javaslat György Endre tanácsbíró s a bizottság egyik tagjának szóbeli indoklásával elvileg egész terjedelmében elfogadott s kimondott, hogy az írásba foglalandó indoklás kapcsán az egyházkerületi gyűlés közvetítésével a legközelebbi konventre terjesztetik fel. Kimondott még az is, hogy a nagy körültekintéssel szerkesztett javaslat egész terjedelmében kinyomatik s hozzászólás végett megküldetik az érdekelt egyházaknak. A bizottságnak terjedelmes, sok szellemi munkát igényelt javaslatáért, egyházmegyei gyűlésünk köszönetet szavaz.

A Gönczy Dániel lemondásával üresedésbe jött forgolányi lelkési állomásra Szekeres Sándor, ottani segédlelkész választatván meg, egyházmegyei gyűlésünk a választást, — a betérjett iratok alapján észrevétel nélkül helybenhagyja, illetve megerősíti.

A domesztikai kérvények elbírálása kerülvén sorrendre, egyházmegyénk, ez alkalommal 1800 frtot kér az országos közalapról. Rendkívüli államsegély iránt 6 kérvény érkezvén be, belőle 4 segélyezésre ajánlatik.

Örömmel vétetik tudomásul a máramaros-szigeti egyház előjáróságának azon jelentése, hogy Visán az ottan élő ref. hívekből leányegyház alakult.

Olvastatott Biki Ferencz, közpénztárnok levele, melyben a közpénztárban levő hiányos kötvények megújítása s a közpénztárnok, nemkülönben a számvizsgáló bizottság jogait és kötelességeit szabályozó alapszabály készítése iránti intézkedésre hívja fel az egyházmegye figyelmét. A kérelem indokolt-

nak találtatván, a hiányos kötvények megújításával közpénztárnok, az alapszabály készítésével egy bizottság, a kétes követelek végleges rendezésével pedig Nagy József ügyész bízott meg.

Egy néhány, kevésbé jelentékeny, inkább csak egyes egyházakat érdeklő házi természetű ügy letárgyalása után Nagy Menyhért, tekeházai lelkész vett búcsút az egyházmegyétől. Említett lelkész úr, pár hónappal ezelőtt állásáról lemondván, elhatározását az esperesi hivatalnál is bejelentette. Mint fungens lelkész utólszor jelenvén meg egyházmegyei gyűlésünkön, könyes szavak közt vett búcsút kartársai, általában az egész egyházmegyétől. A búcsúzó lelkészhez Várady Gábor, gondnok intézett néhány szót, kivel együtt mi is szívesen kívánunk a nyugalomba vonult agg lelkésznek hátralevő napjaira csendes, békés, zavartalan életet.

Ezzel a gyűlés tárgyai ki lévén merítve, Várady Gábor, gondnok rövid beszédével a tanácskozás délután 1 órakor véget ért.

Halmi, 1888. szeptember 5.

Papp József.

A szatmári ev. ref. egyházm. őszi közgyűlése.

Egyházmegyénk augusztushó 30. és 31-én tartá őszi közgyűlését Sz.-Németiben. E gyűlés egyike volt őszi közgyűléseink legnépesebbjeinek. Tárgyai és határozatai közül kiemelendőnek tartom a következőket.

A közalapról ez idáig segélyezett egyházak köteleztettek, hogy nyolcz nap alatt számoljanak be, ha vajjon a kért célra fordították-e a kapott segélyt? — A „Széchényi társulattól“ tanszerekben nyerendő segély céljából felülvizsgálandónak mondott az egyházak amaz esperesi fölhívásra nyert válasza, melyben tanszer-szükségeit sorolják el, hogy aztán illetékes helyen a segély mielőbbi kieszközlése végett zörgetni lehessen. — Szabó Endre szerencsétlen pályafutású tisztársunk halálával Ura megüresedvén: hogy ez egyház végfölbomlás elé ne jusson, a konventi missiói bizottság figyelmébe különösen ajánlatni határozott; addig is pedig, míg a remélt támogatást megnyerhetné, Cs.-Ujfaluval kötöttük egybe.

Az egyházmegyékhez véleményadás végett áttett fontos tárgyakra nézve meghallgatá közgyűlésünk a kiküldött bizottságok javaslatait. Ezeknek alapján a közalapról kölcsönzésre nézve elfogadá egyházmegyénk a konventi tervezetet, a bizottságnak ide vonatkozólag tett praktikus javításai. A közalapi segélyezés mikéntjére nézve kimondott, hogy egyházmegyénk a Szász Domokos-féle tervezetnek a Fejes-féle módosítványal leendő kombinálása mellett óhajtja azt keresztülvitetni. Dékányság föllállítását, úgy a mint kontempláltatott, viszonyaink között nem látja szükségesnek egyházmegyénk. Az egyetemes gyámintézetre vonatkozólag szinte magáévá tette közgyűlésünk ama bizottsági véleményt, hogy az országos nyug- és gyámintézet együttes tervelése végkép ejtessék el; egyetemes gyámintézet igenis alkottassék; de úgy, hogy a befolyandó pénzalapok, a lelkészek számarányának megfelelően szétosztatván, az egyházmegyei gyámintézetek által kezeltessenek, a konvent kebelében alakítandó „igazgató-tanács“ főfelügyelete mellett. Egyebekben legfontosabb eltérésül a konventi tervezettől azt javalja, hogy a segélyezések ne a szolgálati évekre való tekintettel, hanem egyenlően nyujtassanak a gyámjogosultak-

nak, szóval egyházmegyénk nem „résztvényes bank“, hanem minden ízében humánus intézet alapítását óhajtja.

Az e napon déli 12 órakor megszakított közgyűlés után szomorú tisztet végzett az ülésező bíróság; előbb ugyanis 3 rendbeli, felsőbb helyen is jóváhagyott feddő ítéletet hajtott végre, igazán orczapirító tények miatt; azonban — sajnos! — a nélkül, hogy az elmarasztalt vétkesek — egynek kivételével, ki könyekig fokozódott bánkódást mutatott az egyházmegyei gondnok atyailag feddő szavaira — legkisebb jelét is adták volna a meghatottságnak, az illetődésnek; aztán egy végnélkül botránnyos, „belső“ emberek viselt dolgaiban valóban szégyenletes aljasodásra mutató fegyelmi ügy fölött traktált, Angyalosnak ifja-véne, hajadonja és legénye panaszára és jelenlétében. Lelkész megfeddetett, — t a n í t ó e l m o z d í t t a t o t t (a mit én részemről — egész tisztelettel jelentve — furesálók), költségeket kölcsönösen viselendik, . . . folytatását várhatjuk.

Szatmártól elszakadt jó lelkek megindulván a megyénket ért vízár roppant csapással sújtó hírére: gyűjtést eszközölnek károsult egyházak, lelkészek, s tanítók javára — a távol alföldön. A begyűlt összegből 76 frt jutott szatmári egyházmegyénk károsultjainak. Egy fényűzőcska a csapástengerének kiszáritására! . . . Mit tegyen vele? — kérdé esperes ur. És kimondá egyházmegyénk, hogy teljes hálával a nemes lelkek résztvevő tette iránt, ossza szét a már bejelentett kárvallottak között, ha megannyian volnának is, egyenlő arányban, nehogy a segélygyűjtők nemes intenciója csorbát szenvedjen. Enyhít az a pár fillér is, mert szerető szívek nagy melegével köszönt be.

A csekei egyház még a tavaszi közgyűlésre benyújtott egy magtári alapszabályt megerősítés végett; de az oly absurd valami volt, hogy az átnézésével megbízott küldöttség nem tudott belőle okos dolgot faragni; azért is oda lön útalva, hogy más hasontermészetű magtárak alapszabályai nyomán készítsen egy egész újat, melyben a cél és kivétel módozata teljes mértékben garantirozza a magtár biztos alapra fektetését.

Körlelkészek tisztök pontos végzése mellett fölhívatnak megfelelő köreikben az egyházkerületi tankönyvek beszerzésének szigorú keresztlvitelére.

31-én gyámintézeti gyűlés tartatott, melynek főtárgyát a tisztikar lemondása és újból választása képezte. Megválasztattak: előlülővé: Bélteki Albert botpaládi, — ülökké: Mártha József es.-bagosi és Fésős Endre sz.-németii, — pénztárossá: Szutor Endre kölcsei, — jegyzővé: F. Varga Lajos majtisi lelkész; ügyvédé: Varga Antal szatmári köz- és váltóügyvéd.

A tanítói gyámintézet ügye, — ama bizonyos szörny — ismét fölszínre vetődött, a mennyiben újonnan szerkesztett alapszabályainak helybenhagyását kérte nevezett testület. Azonban, mert a benyújtott alapszabályok ellen apelláta lett bejelentve, erre és más egyébre való tekintetből el lett odázva a megerősítés. . . Meddig fog még ez a „beteg ember“ élni?!

A beérkezett segélykérvények 3 tagú bizottság okadalolt véleménye alapján jobbára ajánlva lettek fölterjesztve a kerületre.

Már szinte végét hittük a közgyűlésnek, midőn a közalapi kérvények tárgyalása előtt íme ismét előbukkan egyházmegyénk állandó réme — Cseke. Megdőbbenve vette tudomásul egyházmegyénk, hogy Csekében örökös egyházboldogító tervezetekkel vannak eltelve, de minden ő munkájuk áldástalan. Ime most is nem hogy hegymagasra nőtt bonyolult ügyeket igyckeznének tisztázni, hanem egy újabban tervelt speculatióval az egyház hitelét, jóhiszeműségét, közbecsét végkép

kockára akarják vetni, épen az államkormányval szemben is. A dolog így történt: templom- és iskola-építéshez szükséges faanyagokat az államkincstár 15% kedvezményvel ígért adni a csekei egyháznak; ám a csekei primipilusok nem köszönik meg az államkincstár jóakarátát, hanem fogják magokat s üzérkedési célra bocsátják, dobra ütöttek a kedvezményt a kedvezményt: ki ad többet érte? S komolyan alkudoznak egyes üzérkekkel, a kik vegyék át a kincstár-nyújtotta kedvezmény mellett az anyag-szállíthatás jogát. És micsoda szerződések, micsoda kombinációk! Egyházmegyénk hozzá illő nemes haraggal telt el ily dolgok láttára, hallatára és a dolog undok természetéből kifolyólag visszadobta az egész gscheft-tervet azzal a szigorú figyelmeztetéssel, hogy: hagyjon föl immár Cseke a légvárak további építésével, teljes erejéből zürzavaros ügyeinek mihamarábbi tisztázására törekedjék; ha ez megtörtént — akkor majd szóba áll vele, de előbb nem.

Közalapi kérvények tárgyalása után teljesen föloszlott közgyűlésünk, helyet adva a számoltató széknek, mely csaknem késő estig referáltatott magának s hozta meg végzéseit.

— a — s.

Az alsó-szabolcs-hajdúvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Az alsó-szabolcs-hajdúvidéki ev. ref. egyházmegye, a körülmények kényszerítő befolyása alatt, ez évben másodszer gyűlésezett szeptember 6-án.

Tárgya nem sok volt, mert jegyzőkönyvi száma alig 34, de van közte érdekes, van fontos is, mely megérdemli, hogy nyilvánosságra hozassék.

Kezdődött a szomorúságos jelentéseken. A mennyiben áprilisi gyűlésünk óta három halottunk volt: Katona Endre nánási lelkész, Miklós Ferencz volt egyházmegyei gondnok, Czeglédi Lajos világi tanácsbíró. Nyugodjanak békével!

Azután jött az örvendetes jelentés; az esperes évi jelentése. A különböző adományokon kívül kitüntetést érdemel: Kállai László földesi birtokosé, ki 2000 frtot adott az ottani egyháznak egy iskola vételre; azután a Nánás város volt országos képviselője: Soós Gáboré, ki 30 ezer forintot alapítványt jelentett be az ottani 4 osztályra szállott gymnasium 6 osztályúvá emelése érdekében; ugyancsak a nánási egyházé, mely a tagosítás alkalmából összes javai után egy tagban nyert legelőilletőségről, tanárai s tanítói javára lemondott s ezen földek használatát azoknak átbocsátá. Szép példája annak, mint lehet az ily ügyet nemesen elintézni. Egy másik nagy egyházunkban, a legelőfelosztása folytán a behívatalnokok elvesztették a nekik adott csekély legeltetési jogot s íme, míg Nánás átadja az összes javai után nyert illetőséget tanítóinak, tehát többet, mint mennyit azok a tagosítás előtt bírtak: addig emez apellál a jogos igényekkel szemben az egyházkerületre, s megvonni szeretné behívatalnokaitól azt, a mit azok már a tagosítás előtt bírtak volt.

A tavaszi árvíz által károsult egyházak részére a kebelbeli egyházak 1314 frtot gyűjtöttek. Ez sem kicsinylendő összeg, ha meggondoljuk, hogy a polgári hatóságok is megke-resték híveinket e célra s begyűjték, a mi begyűjthető volt. Ez összegből 44 forint egyik egyházunk kívánságára a nagyfalui, esztári s löki károsult lakosság közt osztandó szét; 25

frt egy másik egyházunk kívánalma szerint az eszlári lelkésznek adassék ki. A fentmaradt összegből 425 frt Nagyfalunak, 450 frt T.-Lőknek, 300 frt T.-Eszlárnak s belhivatalnokaiknak adatik ki; a fentmaradt 150 frtnyi összeg felett egyházmegyénk akkor határoz, ha majd az eszlári kitelepítés végelintézését nyer.

A polgári missió ügye egy lépéssel ismét előre vitetett. A közalapról nyert 1000 s más segélyekből meglevő 500 forintnyi készletre támaszkodva, esperes vásárolt Polgáron egy 1000 □ öl belterülettel bíró házas udvart, melynek ára 1850 frt. A hiányzó pénzerő érdekében meg fog kerestetni a közalap, a ft. egyházkerület, maga a missió lakossága s az egyházmegye, s reméljük, hogy kétszáz évi hallgatás után, már 1889-ben újra fog hangzani Polgáron: A Sionnak hegyén Ur Isten! — és az evangéliom tiszta ígéje.

Érdekes tárgya volt gyűlésünknek a Szász-Fejes-féle indítvány keresztülvitele szempontjából kibocsátott kérdő ívekben foglaltaknak tárgyalása. Egyházmegyei közgyűlésünk még a tavaszon pártolólággal nyilatkozott az indítvány mellett. Óhajtható is, hogy a közalap jövedelme ne feccsértessék el úgy, mint eddig, hogy be- és kifolyjanak a 100 ezrek a nélkül, hogy a szükség apadna. De úgy a kiállított kérdő-ív, mint az adott feleletek nagy része azt mutatják, hogy a Szász-féle indítvány mivoltával nem igen vagyunk tisztában. A kérdő-ív csak a szükséglet kimutatására szorítkozik; a benne foglalt kérdések az adandó feleletre nem nyújtanak kellő tájékozást s e miatt egyöntetű s kellő képet nem tüntethetnek fel. A Szász-Fejes indítvány többet kíván, mint a mennyit a kérdő-ív kimutathat, mert megkívánja annak megállapítását is, hogy a nyerendő tőkés-segély hogy fog reintegráltatni? mennyit fedez abból maga a segélyt nyerő, mennyit az egyházkerület s mennyit a közalap? Sokat kellene még erről s e felett tárgyalni, míg oly tiszta képet lennének képesek alkotni róla, minőt magának az indítványtevő püspöknek eszméje felőlel s egyházkerületében a helyzetről összeállított nagy s derekas munkája, épen ennek az ügynek keresztülvitelére vonatkozólag feltüntet. Nekünk a nagyfalui, t.-eszlári, dorogi, acsádi és mártonfalui egyházak részére 15 ezer forint tőke-befektetés kellene, hogy ezen egyházak megállhassanak, többé segélyre ne szorulanak s hivatásukat betölthessék.

A nagyfalui sok gondot adó, most az árvíz által is nagyon megrongált kis egyházban is sikerül végre a kibontakozás. A tanító más helyre változván, itt lelkésztanítói állomás szerveztetik s ez által az egyház megmaradása, — hiszszük, jó időre segély nélkül, — biztosítva lesz.

Az állandó káplánság érdekében kebelbeli egyházaink eddig lépéseket nem tettek. Most újra felszólítatnak, hogy ez ügyet tegyék tüzetes gondolkodás tárgyává, s vinnék elébb vele az ígéhirdetés s lelkipásztori gond fejlesztését.

Több csere, a ft. egyházkerület 884—253. sz. végzésére hozott határozatok s adandó feleletek mellőzésével bezárom értesítésemet, csak azt említem még meg, hogy gyűlésünk végén indítványoztatott, hogy gyűléstartás tekintetében vagy térjünk vissza a vándorgyűlésekhez, vagy tartsuk azokat, mint egyházmegyénk földrajzi s polgári megyei központjában: Debreczenben. Tárgyaltatni fog a jövő gyűlésen.

Zs. S.

Megjegyzések a „Két ultramontán nyilatkozat“ című cikkre.

A „Debreczeni Protestáns Lap“ 34-ik számában Vöröss Zsigmond makói segédlelkész két ultramontán nyilatkozatra teszi meg észrevételeit. Nem azért fogtam tollat, mintha lényegében egyet nem értenék a t. cikkíróval; hanem csupán azon okból, hogy felvilágosítsak egy körülményt, mely után cikkíró úr is talán más véleményben lesz Schlauch püspök pohárköszöntőjének valódi intenciója felől. Azon ebéden, melyet Pável püspök adott vendége tiszteletére, többek közt magam is jelen valék; így a Schlauch püspök beszédét első forrásból hallottam. Megvallom, első pillanatra engemet is meglepett az a logika, hogy a ki jó hazafi, az egyszersmind jó katolikus. Később gondolkozván a mondottakon, két eszme villant meg bennem. Eszembe jutott ugyanis, hogy a beszédben ezen jelző római nem lett hangsúlyozva, sőt alkalmazva sem. E szerint minket reformált vallású keresztyéneket nem sérthetett. Mert az apostoli hitformáját mi is elfogadtuk. Ott van az symbolikus könyvünkben a helvetica confessióban, melynek egyik tétele szerint mi is hiszünk egy közönséges — katolikus — keresztyén anyaszentegyházat. Már ezen dogmatikai elvből kiindulva, a püspöki beszéd kifogásolt része nem lehetett sértő a protestánsokra, nem vindikált a pápisták részére kizárólagos hazafiságot. Nem is lehet azt képzelnünk, hogy egy oly szellemes férfiú, ügyesen distingváló fő, egyedül a római egyház vagy jellemzőbben a pápa híveit tarthatná egyedül jó hazafiaknak. A magyar római katolikus főpapság egy része, mint tudjuk, a pápens-világban titkon és nyilván támogatta a magyar protestantismust a pápens elleni küzdelemben, mert már ekkor teljes öntudatával volt azon történeti igazságnak, hogy a magyar protestantismus mindenkor a magyar alkotmány őre, védője volt e hazában. Szomorú dolog is volna, ha a róm. katolikus klérus azon elméletet állítaná fel hazafias dogmaként, hogy valamint egyedül idvezítő vallás szerintök a római katolikus, úgy egyedül a római katolikus lehet jó hazafi. Ezen elv a mellett, hogy nevetséges volna, jó adag tudatlanságot árulna el. Akármily szerény pont vagyok is egy nagyváradi püspökhöz képest, legyen meggyőződve az igen tisztelt cikkíró úr, hogy protestáns és hazafias elveimnél fogva nem hagytam volna szó nélkül a püspöki beszédet, ha sértőt találok benne a protestantismusra nézve. De tanulmányozva a beszéd szellemét, nem találtam benne sértőt, de találtam finom czélzást a görög-katolikusokra. Figyelembe kell venni a neheztelt beszéd exegisénél továbbá, hogy mely helyen, mily körülmények között s kik előtt mondatott az el, és akkor ismét másképen magyarázzuk. Belényes a Királyhágón innen a romanismusnak (nem egyházi, hanem nemzetiségi tekintetben) főfészke 1850 óta. A szellemes püspök jól tudta ezt. Azt is tudta, hogy épen Belényesen találatnak, kik a magyar állameszmének épen nem vallói, sőt talán azt is tudta, hogy már akkor Belényesen a magyar állameszmét képviselő magyar zászlót megsértették. Beszédében finom elmeéllel röviden, de velősen fejtegeti, hogy a jó katolikus egyúttal jó hazafi. És hozzá teszi, ennek, uraim, kérelhetetlen logikája van. Tudvalevő ugyanis, hogy ő görög-katolikus püspök vendége volt. A nagyváradi görög-katolikus püspökség 1777-ben Mária Terézia alatt állítatott fel. A püspökség javadalma a nagyváradi róm. katolikus püspökség Belényes vidéki birtokaiból szakítottatott ki. Tehát magyar és

a mult időkben hazát védő püspökök javadalma adatik a gör. kath. püspököknek. Az a terület a Vitéz János püspök javadalma is volt egykor, ki bizonyára a magyar történelemnek egyik nemes alakja. A logika tehát ez. Ha a nagyváradi görög-katholikus püspökség papjai, tanárai, tanítói nem jó hazafiak, akkor nem is jó katolikusok. Ha pedig nem jó katolikusok, akkor nem jó hazafiak. Kérlelhetetlen logikája pedig ennek a dolognak az, hogy ha nem jó katolikusok, nem érdemlik meg azon javadalmazást, mely a magyar katolikus papságtól vétett el. Fínom tapintattal, ügyes logikával elmondott, hazafias beszéd volt az, melyet tiszt. Vöröss Zsigmond úr, a viszonyok és körülmények nem ismerésével másképp fogom fel. Nagyon természetes, hogy a magyar protestáns olvasóknak $\frac{9}{10}$ -ed része az ő értelmezése szerint magyarázza.

Én így értvén a beszéd szellemét, pohárköszöntőmet így kezdtem. A magyar szent korona védelme alatt évszázadok óta különböző nemzetiségek és különböző vallásfelekezetek éltek. A különböző felekezeteknek egy származási törzsük van, az apostoli hit. A különböző nemzetiségeknek szintén egy törzsük van és ez a hazaszeretet. stb. Midőn az apostoli hitet hangsúlyoztam, megvallom én is czéloztam a diplomatikus püspöki beszédre, melynek valódi értelmét aztán fogtam fel a maga diplomatikus szellemében. Ennyi az, a mit Schlauch püspök úr beszédének tiszta értelmezésére kötelességemnek tartottam megjegyezni. A vallásos eszméknek, elveknek minden időben voltak különböző színű zászlói, melyeket lobogtatva küzdöttek az egyháztörténelem nagy alakjai végső lehelletükig. Tudjuk azt is, hogy a római catholicismus uralma hasonlítható az abszolút caesarismus uralmához, míg a protestantismus, különösen a presbyteri alapon álló protestantismus a mérsékelt köztársasághoz hasonlítható. Amott a szigorú katonai fegyelem, itt az alkotmányos rend uralkodik. Mindkét fél harcra saját eszméi győzelméért. Kie lesz a diadal a végtelen időben, azt nem nehéz megjósolni. Nekünk pásztoroknak megbízatásunkhoz képest őriznünk kell a ránk bízottakat, s a lelkiekben harcolni kell, ha úgy kívánatik, nemesen, hitünket megtartva. Minthogy azonban e haza is igénybe veszi szolgálatunkat, ezen a téren nem szabad válaszfalat emelni, mert bizony az idők jelei tanuságosak.

Az ultramontanismus jól tudjuk, hogy nagyon gyengíti a különben hazafias római katolikus főpapság nemzeti missióját, holott nálok van az anyagi erő. Mi azonban ne tekintsünk erre. A nagy Bethlen Gábor, a magyar protestantismus és alkotmányos szabadság hőslélekű védője a kétségtelen nagy-szellemű Pázmánnak hírneves nyilatkozatára nem azzal válaszolt, hogy a róm. catholicismust üldözze volna, sőt a gyászos emlékű jézsuitákat sem úzi ki Erdélyből, mert tudta azt, hogy a protestáns szellem és tudományosság oly erős védőfallá nőtte ki magát, hogy a jézsuitizmus nem képes azt áttörni. Ma még erősebb e védőfal. Álljanak őrt ezen a Sion gyermekei, nem félhetünk annak megdöntésétől ma sem.

Egyébként köszönetet mondok t. Vörös Zsigmond atyánkfianak figyelmes szemlélődéséért. Ifjú lelke, nagyon helyesen, nem elégszik meg, hogy egy szűk körben mozogjon. Hív, jó, figyelmes pásztor leendő. Deus adjuvet!

Sipos Imre,

belényesi ev. reform. lelkész.

Irodalom.

Előfizetési felhívások. 1. „Nazarenismus.“ Hazánk déli s egyéb részein elterjedt nazarenus szekta történetét, életét és világnézetét tárgyalom behatóbban az általam immár kiadásra elkészült tanulmányban. Érdeklél bíránd, azt tartom, nemcsak a theológiával foglalkozókra, de általában minden művelt emberre, a ki magát a nazarenismus iránt bővebben tájékozni akarja. Munkám annyiban fokozottabb érdeklődésre számíthat, a mennyiben szerencsém volt nemcsak számos honi lelkészársam becses közléseit venni, hanem magának a nazarenismus megalapítójának — Fröhlich Sámuelnek — hátramaradt íratái, levelezései is (fia, sveiczi gyáros, eléggé meg nem hálálható szívessége folytán) rendelkezésemre állottak munkámban. Tanulmányom a következő fejezetekre oszlik: 1. A reformációt megelőző kor szektái. 2. A reformatio és az anabaptisták. 3. A baptisták Angliában és egyebütt. 4. A nazarenismus alapítója. 5. A nazarenismus megalapítása és elterjedése hazánkban. 6. A nazarenusok hitnézete, gyülekezeti szervezete és istentisztelete. 7. Képek a nazarenusok életéből. 8. A nazarenusok és az egyház. 9. A nazarenusok és az állam. A tanulmány folyó évi októberhó közepén jelenik meg. Egy példány ára 60 kr. Az előfizetési pénzeket kérem hozzám alólíróthoz (Tót-Aradác, Torontálmegye) küldeni. Előfizetőimnek, kik az árát előre beküldik, bérmentesen fogom a munkát megküldeni. Tót-Aradác, 1888. augusztushó végén. Szeberényi Lajos Zsigmond, evang. lelkész. — 2. *Magyar Nyelvtörténeti Szótár* a legrégebb nyelvemlékektől a nyelvújításig. A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából több szakférfi előzetes közreműködésével.*) szerkesztették Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond akadémiai tagok. A nyelvészek, az irodalombarátok, az iskola emberei s a szaktudományok művelői rég érezték egy nyelvtörténeti szótár szükségét, mely biztos fölvilágosítást adhasson mindazon esetekben, melyekben a magyar kifejezések korára vagy történetére nézve kétségek merülhetnek föl. A nyelvújítás annyi s oly messzemenő változtatást eszközölt irodalmunk nyelvében, hogy a hagyománynak számtalan szála elszakadt s nyelvérzékünk is annyira megzavarodott, hogy gyakran cserbenhagyott vagy alútra vezetett annak a megítélésében, mi helyes, mi helytelen, mi régi kincse nyelvünknek s mi újabb szerzeménye. Hogy az égető szükségnek eleget tegyen s hogy nyelvtudományunknak megvesse a legbiztosabb alapot, a Magyar Tudományos Akadémia megbízta föntnevezett szakembereinket a Magyar Nyelvtörténeti Szótár szerkesztésével. A nagy mű, melyet számos évek munkája érlelt, immár elkészült, úgy hogy gyors megjelenése biztosítva van. Magában foglalja e szótár a nyelvújítás előtti gazdag irodalomnak lehetőleg teljes szókinését, felsorolja pontosan a szónak alakjait, jelentéseit, mondatbeli szerkezeteit, azonfölül a velük alkotott állandó szólásokat és közmondásokat. Mindez pontos idézetekben van előtűntetve, melyek az árpádkori nyelvemlékeken kezdik s elkísérik a szótörténetet egészen a mult század végén megindult nyelvújítás küszöbéig. A szerkesztők kritikával dolgozták ugyan föl az anyagot, de a legnagyobb tárgyilagossággal közölnek mindent s óvakodnak a szubjektív magyarázgatástól. Még a szónak latin s német fordítását is, mennyire lehetett, a régi szótárakból merítették, s a szónak történetét magukkal a jól megválasztott idézetekkel beszéltetik el.

*) E szakférfiak a „Források“ jegyzékében vannak megnevezve.

Hogy az összetartozó szók egymást is megvilágosítsák, a M. T. Akadémia az etimologiai sorrendet alkalmaztatta, de csak annyiban, a mennyiben a kétségtelen nyilvántaló származékok és összetételek tárgyalása mindig közvetlen az alapszó után következik. Számos régi szavunk e szótárban van először kiemelve a feledés homályából, sok más itt jelenik meg először valódi alakjában s jelentésében. Sok szép és velős szólás és közmondás magyarázódik meg e korszakos munkában. Számos alig ismert kifejezés van itt a mai költői nyelvnek s a mai műnyelvnek rendelkezésére bocsátva, úgyszólván csak változtatni kell benne. S így e szótár a tanulásnak dús gazdag forrása lesz mind a szófejtés, mind a mondattan, s mind a nyelvészet, mind az irodalom számára. Nem is kételkedünk, hogy a magyar közönség e tudományos és hazafias vállalatot megérdemelt támogatásban fogja részesíteni. A Magyar Nyelvtörténeti Szótár 10—12 éves füzetekben jelenik meg, rendszeresen ötheti hetidőközökben. Egy-egy füzet ára 1 frt. A füzetek száma körülbelül 30 lesz, s ezek három nagy kötetet fognak képezni. Mindazon tisztelt előfizetőknek, kik ezen munka megküldésével bennünket bíznak meg, a füzeteket megjelenésük után azonnal bérmentve küldjük. Maradunk kiváló tisztelettel Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedése. — 3. Azt mondá irodalomtörténetünk atyja Toldy Ferencz a magyar énekirodalomról: „nincs irodalmunknak ennél kevésbé ismert ága“. Ez ismeretlen ág művelését szándékoztam megkísérteni s „Adalékok a XVI. s XVII. század irodalomtörténetéhez“ cím alatt közrebocsátani, mely mű az 1711-ig magyar nyelven megjelent összes énekgyűjteményeket (125) ismerteti, s az eredményt adja úgy, mint az illető gyűjtemény mondja. Így tehát az érdeklődő olvasó vagy kutató, egy teljes hitelű forrást kap kezébe, — mely irodalmunkból mindeddig hiányzott, — s nem lesz kénytelen az ország különböző könyvtáraiba vándorolni, mert az adatokat itt együtt találja. Mivel azonban a 22 nagy oktav nyomtatott ívre terjedő kötet kiadása tetemes költséget igényel, csak az esetben foghatok kiadásához, ha legalább 300 előfizető jelentkezik; ellenkező esetre beküldött pénzét ki-kí bérmentesen visszkapja! Egy példány előfizetési ára 3 frt, a bolti ár magasabb lesz. Az előfizetési pénzeket nevemre (Gyoma, Békésmegye) útványlapokon kérem küldeni Beküldési határidő október 15. Pédányát ki-kí saját nevére címzeten, bérmentve veendi. Gyoma, 1888. augusztushó. Kálmán Farkas.

Különfélék.

Lelkészképeségi vizsgák. A mai napon kezdődött lelkészképeségi vizsgákra a következő tiszt. atyafiak jelentkeztek: Második vizsgára: Patay Lajos t.-roffi, Kövendi Dénes h.-nánási, Budai János makói, Konez Sándor józsi, 5. Szentgyörgyi Gerő d.-ványai, Csák Aladár debreczeni, Varga Zsigmond n.-paládi, Veress Bálint henczidai, Asztalos Kálmán n.-károlyi, 10. Osváth Pál jánki, Bessenyei Imre ny.-acsádi, Kágyi Lajos nagyváradai segédlelkész, Fogarassy Bálint akadémikus, Jakab József bályoki segédlelkész, 15. Török Zoltán akadémikus, Szigethy Gyula kántor-jánosii s. lelkész, Bagdány János. Első vizsgára: Holkó József, Vékony Sándor, Mindszenti Imre, Dulházi István, 5. Karácsony Imre, Szolnok Gerzson, Tóth István, Técsy József, Csighy István, 10. Sepsy Géza, Simon Mihály, Szabó István, Takács Lajos. Együtt 30-an.

Debreczeni főiskola. Folyó hó 10-én, hétfőn reggel 8 órakor nyitott meg főiskolánkban az új iskolai esztendő.

Dicsőfi József hittanár-kollegánk mondott a nagytemplomban igen szép imádságot, Isten áldását kérve a megkezdődő nagy munkára. A megnyitó ünnepélyen a teljes tanárkaron és főiskolai ifjúságon kívül képviselve volt Debreczen városa Laky Lajos tanácsnok, a debreczeni egyház Szücs István főgondnok, Némethy Lajos lelkész, Mészáros József, Beke Mihály, Dr. Szikszai Szabó József urak által. Másnap délelőtt 10 órakor tartotta Erdős József új hittanártársunk tanári székfoglaló értekezését a főiskolai díszteremben. Az ünnepélyt a főiskolai énekkar éneke nyitotta meg, mely után Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző beszélt, megemlékezvén néhai Bethlendi Endre életéről s működéséről, majd előadván, hogy Bethlendi Endre helyére Erdős József választotta meg, kit ezek után felhívott székfoglaló értekezése felolvasására. Az értekezés „Pál apostol életéről és theológiájáról“ tárgyalt. Vonzó, kellemes előadás, erőteljes magyar nyelv s mindenekfölött pozitív irányú theologiai szellem jellemezték a nagy figyelemmel hallgatott szép értekezést, melynek néhány részletét lapunk jövő számaiban közzé fogjuk tenni. Ujra Tóth Sámuel emelt szót, s az egyházkerületi elnökség nevében üdvözölte az új tanárt, megemlékezvén különöbben is a gyöngelkedése miatt ez ünnepélyre el nem jöhetett püspök úrról. Az új tanár ekkor kezét fogván tanártársaival, végül Liszka Nándor akad. igazgató üdvözölte őt szép beszédében. Az ünnepélyt, melyen a főiskolai tanárok és a nagyszámban megjelent ifjúságon kívül sokan képviselték Debreczen városát, s az ev. ref. egyházat és más tanintézeteket, a főiskolai énekkar éneke zárta be. Estve a főiskolai tanárok jól sikerült bankettet rendeztek új kollégájuk tiszteletére.

Lelkészjelölések. A debreczeni ev. ref. egyházmegyei lelkészjelölő bizottság folyó évi szeptemberhó 9-ik napján az esztári másodosztályú lelkészi állomásra 16, idejében jelentkezett pályázó közül kijelölte a következőket: 1. Szücs László kabai, 2. Miskolci László h.-bagosi, 3. Moravec Károly deereskei, 4. Ladányi Gyula debreczeni segédlelkészet. Kijelöltette még Biber József b.-újfalui segédlelkész, de kinek kijelölése ellen az esperes azon alapon, mert mint lelkészképeségi vizsgáit nem kitűnőleg tett — első bizonyítványa kitűnő, második bizonyítványa: 2 kitűnő, 2 jeles — 3 éves segédlelkész másodosztályú egyházba a létező szabályok II. e) pontja szerint minősítéssel nem bír, azonnal óvást tett, kijelentvén, hogy megválasztása esetén ahhoz beleegyezését nem adandja. A választás f. szept. hó 30-án lesz. — A bihari egyházmegye lelkészjelölő bizottsága, Szabó Károly esperes elnöklete alatt, e hó 11-én jött össze Nagyváradon, hogy az Oláh József tanácsbíró elhalálózása folytán üresedésbe jött H.-K.-kovácsii ref. lelkészi állomásra a jelöléseket eszközölje. Kijelöltettek: Debreczeni Gyula nagyváradai vallástanár, Szathmári László posalaki lelkész, és Szokolai Béla, ki jelenleg mint helyettes lelkész működik H e g y k ö z - K o v á c s i b a n. A lelkészválasztás szeptember 30-án leend.

Lapunk 200 számához Kálmán Farkas gyomai lelkész úr „Adalékok a XVI. s XVII. század irodalomtörténetéhez“ című művére való előfizetési felhívását csatoljuk. Ajánljuk e művet olvasóink szíves figyelmébe. A kiknek számaihoz nem csatolhattunk ilyen felhívást, melyből csak kétszáz példány küldett hozzánk, azokat útaljuk irodalmi rovatunkra, a hol e felhívást szintén kiadtuk.

Szerk. posta. Sz. I. Debreczen. Hálás köszönettel vettem becses munkáját. Mielőbb megkezdem közlését. — D. L. Nagyvárad. Pénteken reggel kaptam meg küldeményedet. Ezen számban már nem adhatom ki, de a jövő számban napvilágra bocsátom. — N. D. és M. F. B a t o n y a. Köszönöm az igen érdekes tudósítást. Lehetőleg már a következő számban kiadom. — P. J. H a l m i. Köszönet a szíves tudósításért. A lapszám elküldetéséről gondoskodtam. — M. F. Köszönöm, mielőbb kiadom. — H. M. S i t e r. Kérdésére tömérdek dolgom közt csak jövő héten válaszolok.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**